

УДК 347.133

Альона Сергіївна Бахаєва,

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОЗАЛІЦЕНЗІЙНІ ПРАВОЧИНИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Традиційно склади недійсних правочинів, укладених юридичними особами, поділяли на наступні види: 1) правочини, що виходять за об'єм спеціальної правоздатності юридичних осіб; 2) правочини, укладені органами юридичної особи, що перевищують їх повноваження [1, с. 223]. Така позиція була легально закріплена у ст. 50 ЦК УРСР 1963 р. і навіть без змін використана в ст. 173, 174 ЦК РФ. Новий ЦК України статтею 227 «Правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти» змінив це правило і тепер недійсними правочинами юридичної особи, можна визнавати лише ті, що вчинені нею без відповідного дозволу (ліцензії). Згідно ст. 4 закону України «Про підприємництво» в редакції 23 грудня 1997 року встановлено, що без спеціального дозволу (ліцензії), що видається кабінетом Міністрів України чи уповноваженим ним органом юридичні особи не можуть здійснювати ряд видів діяльності. На наш час налічується більше тисячі видів діяльності, що підлягають ліцензуванню. Указом Президента України «Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності» [2], серед заходів з регулювання підприємницької діяльності було передбачено скорочення переліку видів підприємницької діяльності, що підлягають ліцензуванню та патентуванню. Незважаючи на розробленість конструкції ліцензування у вітчизняному законодавстві, науковий світ досі термінологічно не узгодив назву правочинів укладених без відповідного дозволу (ліцензії). Зрозуміло, що термін *«позастатутні правочини»* [3, с. 196], який довгий час використовували всі науковці втратив свою актуальність. Є. О. Харітонов в коментарі до ст. 227 ЦК України запропонував використовувати термін *«безліцензійний правочин»* [4, с. 155]. На наш погляд доцільно було б зберегти надбання класиків цивілістики і поіменувати новий вид недійсних правочинів *«позаліцензійні правочини»*.

Окреме дискусійне питання в позаліцензійних правочинах, це коло суб'єктів, які мають право вимагати розірвання правочину. На наш погляд окрім сторони, з якою укладається позаліцензійний правочин, суб'єктом визнання його недійсним може виступати особа, в інтересах якої встановлено обмеження виду діяльності, що вимагає дозволу (ліцензії) (наприклад, орган з питань захисту прав споживачів), або організація, яка здійснює видачу дозволу (ліцензії) (наприклад, Кабінет Міністрів України). Оскільки позаліцензійні правочини віднесені до оспорювальних, відсутність бажання сторони або зацікавленої особи на розірвання правочину, тягне за собою дійсність правочину.

Головним наслідком укладення позаліцензійного правочину залишається двостороння реституція, але п. 2. ст. 227 ЦК України передбачає можливість вимагати відшкодування моральної шкоди, якщо юридична особа ввела другу сторону в оману щодо свого права на вчинення такого правочину. Це дисонує з ч. 4 п. 2. ст. 23 ЦК України, оскільки моральна шкода юридичній особі відшкодовується в випадках приниження честі, гідності, а також ділової репутації. І головне дисонує з теорією цивільного права і цивільним законодавством, оскільки дієздатність юридичної особи здійснюється через свої органи (ст. 92 ЦК України), а органи юридичної особи – це передбачені законодавством, статутом або положенням посадові особи (директор, генеральний директор, завідувач, керівник, начальник, голова) або колеги посадових осіб, які випрацьовують та здійснюють волю юридичної особи [5, с. 141–142]. Тому обман, як психічне ставлення до наслідків правочину може застосовуватись тільки до посадових осіб, а не до юридичної особи, як суб'єкта права. Побічно на це вказує і постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» [6]. Звернемо увагу і на додаткові наслідки вчинення позаліцензійного правочину, укладеного при введені іншої сторони в оману. Вони, на наш погляд, містяться у ст. 230 ЦК України і полягають в можливості стягнути з сторони, яка застосувала обман, збитки у подвійному розмірі.

Список використаних джерел:

1. Гражданское право Украины : учеб. для вузов системы МВД Украины : в 2 ч. Ч. I / [А. А. Пушкин, В. М. Самойленко, Р. Б. Шишка

и др.] ; под ред. А. А. Пушкина, В. М. Самойленко. – Харьков : Основа, 1996. – 440 с.

2. Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності : указ Президента України від 3 лют. 1998 р. № 79/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79/98>. – Втратив чинність у 2004 р.

3. Цивільне право України : підручник : у 2 кн. / [Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – Київ : Юрінком Інтер, 1999. – 864 с.

4. Цивільний кодекс України : коментар. – Харків : Одіссей, 2003. – 856 с.

5. Советское гражданское право : учебник : в 2 ч. Ч. 1 / под общ. ред. В. Ф. Маслова и А. А. Пушкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Вища школа, 1983. – 458 с.

6. Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03>.

Одержано 23.04.2016

УДК 343.98

Рінат Халітович Бічурін,

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ УБИВСТВ З ХУЛІГАНСЬКИХ МОТИВІВ У ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЯХ

Побудова ефективних рекомендацій з досудового розслідування певних видів і груп злочинів має ґрунтуватись на ситуаційному підході. Це дає можливість розробити найбільш конкретні алгоритми дій слідчого, врахувавши найважливіші фактори, що впливають на формування слідчої ситуації. Типізація слідчих ситуацій в окремих криміналістичних методиках досить давно й ефективно застосовується дослідниками. Враховуючи проведене нами узагальнення слідчої та судової практики, вважаємо доцільним виділити такі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних убивств, що вчиняються з хуліганських мотивів, і відповідні алгоритми дій слідчого.

*Ситуація 1. Відомі основні обставини вбивства: особа жер-
тви, особа вбивці, місце, час, спосіб злочину тощо, підозрюваний*